

Sygn. akt I Ca 206/16

POSTANOWIENIE

Dnia 30 listopada 2016 r.

Sąd Okręgowy w Elblągu I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Ewa Pietraszewska

Sędziowie: SO Arkadiusz Kuta (spr.)

SR del. do SO Tomasz Weiert

Protokolant: st. sekr. sąd. Joanna Kmin

po rozpoznaniu w dniu 30 listopada 2016 r. w Elblągu

na rozprawie

sprawy z wniosku B. B. i G. B.

z udziałem Gminy P.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji wnioskodawców

od postanowienia Sądu Rejonowego w Braniewie

z dnia 9 marca 2016 r. sygn. akt I Ns 1056/15

postanawia:

na podstawie art. 390 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. przedstawić Sądowi Najwyższemu następujące zagadnienie prawne, budzące poważne wątpliwości:

czy właściciel nieruchomości może żądać na podstawie art. 305² § 2 k.c. w związku z art. 305¹ k.c. ustanowienia na rzecz gminy służebności przesyłu, polegającej na korzystaniu z nieruchomości obciążonej na potrzeby biegnącej przez nią sieci wodociągowej, jeżeli gmina jest właścicielem tej sieci, ale urządzenia, które służą do doprowadzania wody, wydzierżawiła spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, będącej przedsiębiorstwem wodociągowo – kanalizacyjnym?

SSO Arkadiusz Kuta SSO Ewa Pietraszewska SSR del. do SO Tomasz Weiert

Sygn. akt I Ca 206/16

UZASADNIENIE

W sprawie z wniosku B. B. i G. B. z udziałem Gminy P.

o ustanowienie służebności przesyłu, prowadzonym w Sądzie Okręgowym w Elblągu na skutek apelacji wnioskodawców od postanowienia Sądu Rejonowego w Braniewie z dnia 9 marca 2016 roku, powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości.

Sąd Rejonowy w Braniewie oddalił wniosek o ustanowienie służebności przesyłu . Wskazał na normę art. 305¹ k.c. , dopuszczającą możliwość ustanowienia tego ograniczonego prawa rzeczowego na rzecz przedsiębiorcy , który zamierza wybudować , lub którego własność stanowią urządzenia , o których mowa w art. 49 § 1 k.c. W związku z tym za trafny uznał zarzut Gminy , że nie ma ona legitymacji do występowania w sprawie . Uprawniony powinien mieć status przedsiębiorcy , a istniejące urządzenia przesyłowe muszą stanowić jego własność . Gmina jest właścicielem urządzeń przesyłowych biegnących przez nieruchomości wnioskodawców , ale nie ma statusu przedsiębiorcy . Do jej zadań własnych należą sprawy zaopatrzenia w wodę , ale obowiązek ten realizuje przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością . Spółka wykorzystuje urządzenia przesyłowe w oparciu o umowę dzierżawy zawartą z Gminą .

Uznał więc Sąd pierwszej instancji , że z braku przesłanek wymienionych w art. 305¹ k.c. i związku zasadą numerus clausus ograniczonych praw rzeczowych oraz występującą w związku z tym luką w prawie , nie może uwzględnić wniosku .

B. B. i G. B. złożyli apelację , zaskarżając postanowienie Sądu Rejonowego w całości i domagając się jego uchylecia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania .

Zarzucili , między innymi , naruszenie prawa materialnego , to jest art. 305¹ k.c. przez błędne uznanie , że nie zachodzą przesłanki do ustanowienia służebności przesyłu , art. 7 ust. 1 pkt 3 ustawy o samorządzie gminnym przez uznanie , że gmina może przekazać swoje obowiązki wynikające z tej ustawy i zawierając umowę dzierżawy , przestaje być przedsiębiorcą przesyłowym i przestaje wykonywać zadania związane ze zbiorowym zaopatrzeniem w wodę oraz art. 65 § 1 k.c. przez uznanie , że taka umowa dzierżawy powoduje przeniesienie zadań własnych na inny podmiot , mimo że wynika z niej jedynie fakt odpłatnego dzierżawienia urządzeń przesyłowych .

Jak chodzi o węzłowe zagadnienia stanu faktycznego to wskazać należy , że B. B. i G. B. są właścicielami nieruchomości gruntowych położonych w miejscowości T. na obszarze Gminy P. . Przez nieruchomości te przebiega wodociąg oraz na jednej z działek znajduje się element naziemny sieci wodociągowej . Są to składowe infrastruktury wodociągowej , to jest wodociągu w T. i wodociągu przesyłowego T. – W. . Stanowią własność Gminy P. . W dniu 28 września 2011 roku Gmina założyła spółkę o nazwie Przedsiębiorstwo (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością . Gmina jest jedynym wspólnikiem . Przedmiotem działalności Spółki jest , między innymi , pobór , uzdatnianie i dostarczanie wody . W tym celu wykorzystuje ona budynki i instalacje dzierżawione od Gminy P. . Według umowy dzierżawy z dnia 3 marca 2015 roku i załącznika do niej , Spółka odpłatnie korzysta także z wodociągu w T. i W. .

Nie wiadomo sporu co do okoliczności , że Gmina jest właścicielem urządzeń służących do przesyłu wody , przebiegających przez nieruchomości gruntowe wnioskodawców , ponieważ urządzenia te przyłączyła do własnej sieci . Jasne jest także , że następnie urządzenia wodociągowe objęto wspomnianą umową dzierżawy , a Gmina , poza jej zawarciem , nie wykonuje czynności związanych ze zbiorowym zaopatrzeniem w wodę . Czynności te podejmuje Przedsiębiorstwo (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością .

W rozpoznawanej sprawie powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości , które przedstawia się Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 390 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

W okolicznościach faktycznych opisanych powyżej powstaje pytanie czy właściciel nieruchomości może żądać na podstawie art. 305² § 2 k.c. w związku z art. 305¹ k.c. ustanowienia na rzecz gminy służebności przesyłu , polegającej na korzystaniu z nieruchomości obciążonej na potrzeby biegnącej przez nią sieci wodociągowej , jeżeli gmina jest właścicielem tej sieci , ale urządzenia , które służą do doprowadzania wody wydzierżawiła spółce z ograniczoną odpowiedzialnością , będącej przedsiębiorstwem wodociągowo – kanalizacyjnym ?

Według art. 305¹ k.c. i art. 305² § 2 k.c. nieruchomość można obciążyć na rzecz przedsiębiorcy , którego własność stanowią urządzenia , o których mowa w art. 49 § 1 k.c. , prawem polegającym na tym , że przedsiębiorca może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej , zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń (służebność

przesyłu) . W przypadku gdy przedsiębiorca ten odmawia zawarcia umowy o ustanowienie służebności przesyłu , a jest ona konieczna do korzystania z urządzeń , o których mowa w art. 49 § 1 k.c. , właściciel nieruchomości może żądać ustanowienia służebności przesyłu za odpowiednim wynagrodzeniem . Z kolei art. 49 § 1 k.c. przewiduje , że urządzenia służące do doprowadzania płynów nie należą do części składowych nieruchomości , jeżeli wchodzą w skład przedsiębiorstwa .

Przytoczyć trzeba także normy prawa publicznego , a w tym art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity z 2016 roku Dziennik Ustaw pozycja 446 – w zakresie interesującym ze względu na przedmiot postępowania – w brzmieniu niezmiennym od pierwotnego) . Do zadań własnych gminy w zakresie zaspokajania zbiorowych potrzeb wspólnoty należą , między innymi , sprawy wodociągów i zaopatrzenia w wodę . Zasadę tą powtórzono w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 roku o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (tekst jednolity z 2015 roku Dziennik Ustaw pozycja 139) . W ustawie tej używa się pojęcia przedsiębiorstwo wodociągowo - kanalizacyjne (art. 2 pkt 4) . Przedsiębiorstwem takim może być spółka („ osoba prawna ” z art. 4 ustawy z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej – tekst jednolity z 2016 roku Dziennik Ustaw pozycja 1829) , jeżeli prowadzi działalność gospodarczą w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę , ale także gminne jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej , prowadzące tego rodzaju działalność (dostarczania wody art. 2 pkt 21) . Przez sieć rozumie się natomiast przewody wodociągowe wraz z uzbrojeniem i urządzeniami , którymi dostarczana jest woda , będące w posiadaniu przedsiębiorstwa wodociągowo - kanalizacyjnego (art. 2 pkt 7 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę) . Wydaje się , że na tle przepisów o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę przedsiębiorcą wodociągowo – kanalizacyjnym jest podmiot korzystający z sieci do dostarczania wody (posiadacz wodociągu) i funkcję taką wykonuje albo przedsiębiorca , albo gmina - przez swoje jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej . Wskazuje to na konieczność przypisania tego przymiotu Przedsiębiorstwu (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P. .

Właściciele nieruchomości skierowali roszczenie wobec Gminy , która nie wykonuje czynności „ dostarczania wody ” , choć jest właścicielem urządzeń , które do tego służą . Tym samym ujawniły się okoliczności odbiegające od typowych . O ile bowiem wymieniano w piśmiennictwie gminę jako uprawnioną do służebności przesyłu , to wtedy gdy urządzenia wodociągowe stanowiły jej własność i prowadziła ona działalność w zakresie zbiorowego zaopatrywania w wodę przez wyodrębniony zakład budżetowy (tak Gerard Bieniek strona 57 w monografii Urządzenia przesyłowe . Problematyka prawna LexisNexis Warszawa 2008 , a stanowisko autora oraz podobne wypowiedzi przytoczono w tezie 4 do art. 305¹ k.c. w Kodeksie cywilnym . Komentarzu . Tom II . Własność i inne prawa rzeczowe pod redakcją Andrzeja Kidyby Lex 2012) .

Sąd pierwszej instancji przesłankę oddalenia wniosku widział w braku legitymacji biernej Gminy . Wydaje się , że w związku z rozpoznawaniem spraw o ustanowienie służebności przesyłu w postępowaniu nieprocesowym ustalić należy raczej , czy roszczenie z art. 305² § 2 k.c. skierowano do podmiotu , który ma interes prawny , to jest wynik postępowania będzie rzeczywiście dotyczył jego praw . Interes prawny uczestnika w postępowaniu o ustanowienie służebności , opartym na art. 305² § 2 k.c. , wynika z zbiegu następujących przesłanek : uczestnik ten jest właścicielem urządzenia przesyłowego biegnącego przez nieruchomość wnioskodawcy , jest przedsiębiorcą i odmówił zawarcia umowy o ustanowienie służebności przesyłu , a jest ona konieczna do korzystania z tych urządzeń .

Tak opisane przesłanki ustanowienia służebności przesyłu mogą wykluczać interes prawny podmiotu , który nie jest przedsiębiorcą , ponieważ nie dostarcza wody , a więc ustanowienie na jego rzecz służebności nie jest konieczne do korzystania przez niego z urządzeń wodociągowych . W rozpoznawanej sprawie oznacza to , że Gmina , będąc właścicielem wodociągu , nie ma jednak przymiotu przedsiębiorcy , który korzysta z urządzeń przesyłowych , co wyłącza ustanowienie na jej rzecz służebności przesyłu . Skoro Spółka zajmująca się doprowadzaniem wody przy użyciu tych urządzeń nie jest ich właścicielem to i ona nie może być adresatem takiego roszczenia . Pomimo więc wykorzystywania nieruchomości wnioskodawców do posadowienia urządzeń przesyłowych nie może dojść do ustanowienia służebności przesyłu , która dawałaby trwały tytuł prawny do zajęcia gruntu , a właścicielom słuszne wynagrodzenie (odnośnie podobnego stanu faktycznego – mającego wyłączać ustanowienie służebności – w punkcie

IV do art. 305¹ w Kodeksie cywilnym . Komentarzu do art. 1 – 449¹¹ pod redakcją Macieja Gutowskiego C.H. Beck 2016) .

Jeżeli nadto uznać , że po wprowadzeniu do porządku prawnego instytucji służebności przesyłu (z dniem 3 sierpnia 2008 roku – ustawą z dnia 30 maja 2008 roku o zmianie ustawy Kodeks cywilny / ... / Dziennik Ustaw Numer 116 pozycja 731) uregulowanie sytuacji prawnej wybudowanych urządzeń przesyłowych nastąpić może wyłącznie w sposób określony w art. 305¹ i nast. k.c. , co wyklucza obecnie ustanowienie w tym celu służebności gruntowej na podstawie art. 285 k.c. , to pozostawia się niepożądany stan naruszenia prawa własności przez posadowienie i pozostawienie urządzeń przesyłowych na cudzym gruncie oraz otwiera pole do innych roszczeń służących ochronie naruszonego prawa .

Twierdzić można jednak , że Gmina jest uprawniona do służebności przesyłu , ponieważ będąc właścicielem urządzeń wodociągowych , jako przedsiębiorca , wykonuje działalność polegającą na dostarczaniu wody w ten sposób , że oddała te urządzenia w dzierżawę . Nie musi się przy tym posługiwać gminną jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej . Za Sądem Najwyższym można powtórzyć , że jednostka samorządu terytorialnego może być uznana za przedsiębiorcę prowadzącego działalność gospodarczą w zakresie wykonywania zadań własnych , gdy są one związane z udziałem tej jednostki w obrocie cywilnoprawnym (tak w uzasadnieniu wyroku z 9 sierpnia 2012 roku , zapadłego w sprawie V CSK 366/2011) . Aby realizacja zadania własnego mogła być uznana za działalność gospodarczą powinna być wykonywana w sposób zorganizowany , ciągły , w celu zarobkowym i - z uwagi na specyfikę podmiotu - prowadzona zgodnie z zasadami racjonalnej gospodarki (tamże) . Wydaje się , że czynności związane z zawarciem i wykonywaniem umowy dzierżawy cechy te spełniają . Wystarczy więc , że Gmina przyłączyła wodociąg do sieci i będąc jego właścicielem , wykonuje czynności w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę , w tym jej dostarczania , odpłatnie udostępniając urządzenia przesyłowe przedsiębiorcy wodociągowo – kanalizacyjnemu (w rozumieniu ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę) .

Można także twierdzić , że normy art. 305¹ k.c. i art. 305² § 2 k.c. powinny obejmować gminę będącą właścicielem urządzeń wodociągowych , ponieważ kryterium własności jest dla stosowania tych norm wystarczające . Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 2 grudnia 2015 roku , wydanego w sprawie IV CSK 144/15 , zawarł pogląd , że przy urządzeniach wybudowanych ustawa wprowadza tylko kryterium własności , a więc nie ma znaczenia działalność gospodarcza właściciela urządzeń przesyłowych w zakresie przesyłu . Wskazywano dalej , że właściciel urządzeń przesyłowych może prowadzić działalność gospodarczą inną , w tym polegającą na odpłatnym ich udostępnianiu , kontynuując w ten sposób pośrednio korzystanie z urządzeń zgodnie z ich przeznaczeniem . Jak się wydaje nawiązywano w ten sposób jednak do przesłanki podmiotowej po stronie uprawnionego do służebności , to jest przymiotu przedsiębiorcy , choć definiowanego inaczej niż „ przedsiębiorca przesyłowy ” .

Jak wyżej stwierdzono gmina może prowadzić działalność gospodarczą i to nie tylko przez „ wyodrębnione zakłady budżetowe ” . Może mieć status przedsiębiorcy , do czego nie jest konieczne posiadanie przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym . Może być więc adresatem roszczenia o ustanowienie służebności przesyłu nie będąc „ przedsiębiorstwem wodociągowo – kanalizacyjnym ” w rozumieniu ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę , ponieważ w art. art. 305¹ k.c. i art. 305² § 2 k.c. jako uprawnionego nie wymienia się „ przedsiębiorcy przesyłowego ” , a po prostu przedsiębiorcę , będącego właścicielem urządzenia przesyłowego . Zastrzeżenie zaś z art. 305² § 2 k.c. , że służebność przesyłu ma być konieczna do korzystania z urządzeń , o których mowa w art. 49 § 1 k.c. , odnosi się do zakresu wymaganego obciążenia cudzej nieruchomości – stosownie do charakteru urządzenia tam posadowionego . Przedstawione wyżej argumenty mogą wskazywać , że służebność przesyłu może być jednak ustanowiona na rzecz przedsiębiorcy , który nie eksploatuje urządzenia przesyłowego .

W tym stanie rzeczy celowe jest wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przedstawione w sentencji zagadnienia prawnego .